

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

DE GERLACHE

Een theatermonoloog

door

1880

Leon Pensaert

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen

2010

Nr.3034

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste TWEE tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

Toneelfonds J. Janssens B.V.B.A.
Te Boelaerlei 107
2140 Borgerhout Antwerpen
rechten@toneelfonds.be

Bij aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een formulier “aanvraag tot opvoering”. Op dit formulier moet men plaats en datum(s) van opvoering invullen; het moet minstens vier weken voor de opvoering(en) naar Toneelfonds J. Janssens B.V.B.A. worden gestuurd.

Enige tijd voor de opvoeringen ontvangt u dan van hen de factuur voor te betalen auteurs- en/of vertaalrechten

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

I.B.V.A "Holland"
Postbus 363
1800 AJ Alkmaar.
info@ibva.nl

TARIEFCODE A1

BELANGRIJKE OPMERKING !

<p>Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk <i>DE GERLACHE</i> op te voeren moet de naam van auteur <i>LEON PENZAERT</i> vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen. De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.</p>

Wettelijk depot D/2010/220/10
ISBN 978-90-385-11054

© 2010 Toneelfonds J. Janssens/Leon Pensaert
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

PERSONAGE

(1 heer)

DE GERLACHE :

Eén acteur speelt De Gerlache en, door lichte verschillen in de kostumering, enkele andere personages.

DECOR

Achteraan het podium : een projectiedoek.

Een platform met hierop : kastje, spiegel, tafel en stoel in het midden, naast de tafel een scheepskist.

Links en rechts van het platform : kleeerhangers op kapstokken

Onder het platform en over het hele podium: witte zeilen of plastic

In het publiek twee poppen : de ene gekleed als postbode, de andere als burgermannetje.

INSPIRATIEBRON

Commandant De Gerlache de Gomery: Vijftien maanden aan de Zuidpool, reis van de Belgica, s.d.

Schelfhout, C.E.: De Gerlache, drie generaties van poolverkenner 1897-1997, 1996.

INDELING

1ste BEDRIJF: EXPOSITIE

De Gerlache stelt zich voor
dankt publiek en de sponsors
doel van de reis
naam schip
stelt enkele medereizigers voor
heeft het over proviand
toont schaalmodel Belgica

2de BEDRIJF: INTRIGE

vertrek Belgica
eerste probleem... oponthoud in Oostende
gesprek met Leopold II
uitdelen van kerstcadeaus
dood Wiencke
reactie De Gerlache
Belgica klaar voor wetenschap

3de BEDRIJF: CLIMAX

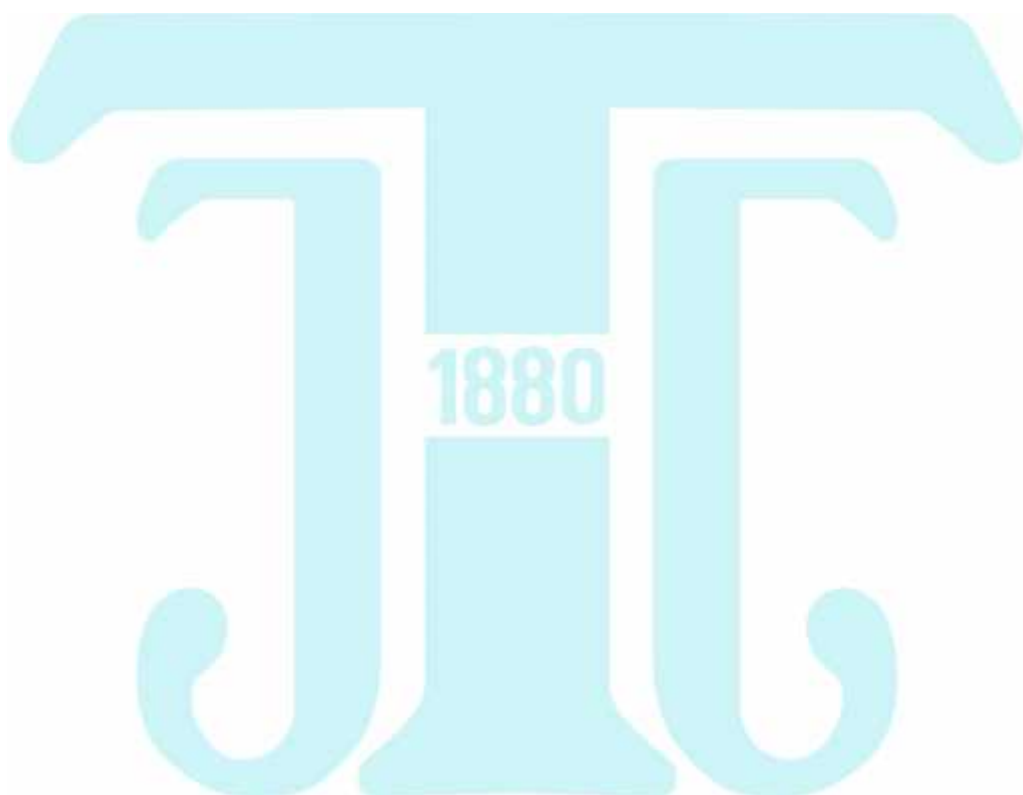
De Gerlache over Lecointe
kaarten wijzigen en bijvullen
Belgica vast: eerste overwintering
wetenschappers aan werk
de keizerpinguïn
Noorse feestdag
voeding
overlijden Danco
begin poolnacht

4de BEDRIJF: CATASTOFE

De Gerlache moedeloos
opbeuring schoonheidswedstrijd
winterzonnwende: verlangen naar de zon
Belgische nationale feestdag
opkomen van en smeekbede tot de zon
matroos met achtervolgingswaan
hoop op redding
begin ontknoping

5de BEDRIJF: PERIPETIE

laatste gesprek met de zon
zelf de handen uit de mouwen steken
schip achteruit
bevrijding
blijheid en dankwoord De Gerlache
verwelkoming

EERSTE BEDRIJF

1ste scène

BELICHTING : Voordat het stuk begint: podium niet verlicht, zaallicht begin: zaallicht dimmen, spot op De Gerlache

GELUID : Voor het stuk begint: keuze uit volgende componisten: Tsjaikovski, Moessorgski, Rimski-Korsakov

DE GERLACHE : *(onopvallend in publiek, begin: zaallicht dimmen, spot op De Gerlache. De Gerlache staat op)* Excuseer, mevrouw, meneer, mag ik even passeren. Pardon! *(volgspot op De Gerlache. De Gerlache naar voren voor het podium, keert zich naar publiek)* Goedenavond, dames en heren. Mag ik me even voorstellen? Ik ben Adrien de Gerlache, geboren in Hasselt, in 1866. Bedankt dat u gekomen bent - wat zeg ik? Dat u al een aandeeltje hebt gekocht. Het blijft zijn waarde behouden wat er ook gebeuren mag. Maar ik ga het eerst even over mezelf hebben. Ik ga niet uitweiden, het is ook allemaal al zo heel lang geleden.

Mijn volledige naam: Adrien de Gerlache de Gomery. Gomery is een gemeente niet ver van Arlon. Aarlen. En dus ook niet ver van het Groot Hertogdom Luxemburg. We spraken thuis altijd Frans. In Gomery hebben wij een kasteel, al vanaf de 18de eeuw. Toen ik vijftien jaar was, wou ik naar de marine. Maar mijn vader, hé! Ik zei hem dat de zee me aantrok, maar ik moest eerst een serieus diploma halen. Ik ben toen naar de Polytechnische School van de ULB in Brussel gegaan. Ik was zestien toen ik aan de studies voor ingenieur begon.

Ik studeerde goed, al zeg ik het zelf. En tijdens de universiteitsvakantie juli-augustus mocht ik van mijn vader mee op een stoomboot naar New York. Als

scheepsjongen. Ik heb afgezien. Vaak heb ik het moeten verduren van de matrozen. Dat heb ik niet aan mijn vader geschreven. Ik heb hem wel vanuit New York laten weten dat ik met een Belgisch architect, Victor Horta, New York heb bezocht.

In Brussel ben ik maar twee jaar gebleven. Daarna naar Antwerpen, naar de Zeevaartschool. Elf maanden studeren en dertien maanden op zee op een visserijwachtschip. Daar heb ik veel ervaring opgedaan. Na het examen was ik tweede luitenant op de grote vaart. Ik werd officier op Nederlandse stoomschepen. En het is precies daar dat ik geruchten opving over verkenningen van de poolgebieden. Ik voelde iets in mij. Andere landen waren blijkbaar geïnteresseerd. Het kon niet dat België geen interesse toonde.

In 1890 werd ik officier op de veerboten Oostende-Dover. En toen, op één van de overtochten heb ik onze koning ontmoet. Leopold II, met zijn baard, die moest in London zijn. Ik stond op de commandobrug, en daar had ik met hem een goed gesprek. Hij vroeg me of ik navigatie boeiend vond. 'Het werk is eentonig, sire,' zei ik. 'Dat weet ik,' antwoordde hij, 'maar dat kan veranderen, als u wil.'

België had alleen interesse voor Congo. Maar daar zijn geen zeeën, voor zover ik weet. Ik ben boven alles zeeman. Natuurlijk is Kongo de motor voor de Belgische industrie. Ik ging mijn eigen koers varen, hoe dan ook. Leopold II kon dat niet direct appreciëren, maar ik bleef hem een aangename man vinden.

Drie jaar later ben ik stagiair geworden op het staatschip Belgique. Daar heb ik me de peiltechniek eigen gemaakt. Elke dag bekeek ik de wereldkaart. Mijn blik dwaalde voortdurend af naar de zuidpoolgebieden. Wat wisten we daarover buiten wat geografische informatie? Niets!

En toen... toen gebeurde het. Ik kreeg een lumineus idee. Ik moet een jaar of

28 geweest zijn. Ik wilde een wetenschappelijke expeditie op touw zetten om de zuidpoolgebieden te verkennen. Maar tussen woord en daad, of tussen idee en daad... dag en nacht!

2de scène

DE GERLACHE : *(naar platform, naar voren, helemaal in de spot)* Goedenavond, meneer de voorzitter, dames en heren, Ik ben Het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van België zeer erkentelijk dat ik hier in Het Paleis der Academiën mijn project mag komen voorstellen. Toen ik stage deed op het staatschip Belgique, rijpte bij mij het idee om een deel van de wereld waarover we zo goed als niets weten, te verkennen. U vraagt zich af welk gebied ik bedoel. Het zuidpoolgebied. De enige informatie die we over de Zuidpool hebben, is van geografische aard. En daar wil ik echt iets aan doen, en wel door een wetenschappelijke expeditie te organiseren. Hoe zie ik dat?

Tijdens de expeditie moeten hydrografische waarnemingen worden uitgevoerd. De kusten moeten worden verkend en opgemeten, peilingen gedaan, de aard van de zeebodem bestudeerd, alsook de fauna en flora. Tevens moeten er foto's worden gemaakt. Er is zoveel dat onze aandacht vraagt: het zuiderlicht, het magnetisme, en niet te vergeten: meteorologische waarnemingen... Ik heb al heel veel voorbereid. Dat deze expeditie geen plezierreis is, daar kunt u van op aan.

Dames en heren, wij moeten de wereld tonen waartoe België als kleine natie in staat is. Maar voor dit project heb ik uw steun nodig. Ik schat provisorisch het budget dat ik nodig heb... op 304.000 frank. Het heeft heel wat voeten in de aarde gehad om groen licht te krijgen. Er is hard gewerkt om de nodige fondsen bij elkaar te krijgen. De expeditie naar Antarctica kostte geld. Veel geld. Dat mag u gerust weten. U, dames en heren, u bent hier. U gelooft erin. En dat siert u. Zonder het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van België

had ik het niet kunnen redden. Deze vereniging heeft meer dan haar financiële steentje bijgedragen. Ze heeft ook een nationale intekening gelanceerd. Daarop heeft heel België massaal gereageerd. En was dat niet gebeurd, dan hadden we nooit op 16 augustus 1897 kunnen vertrekken. Mijn oprechte dank daarvoor.

(spot op pop Firmin)

Wie ik vanavond eens extra in de bloemetjes wil zetten, is onze plattelandspostbode Firmin. Hij zegt niets. Maar dat maakt niet uit, hij is introvert. Als hij mijn post maar goed bezorgt. Firmin, jij hebt niet gedacht dat de spots vanavond op jou zouden worden gericht. Van zijn karige salaris, dames en heren, heeft hij wat opzij gelegd voor de expeditie. Dank je wel, Firmin. Ik mag hopen dat je bij de post mag blijven werken. Je bent een goed mens.

(applaudisseert)

Ik wil ook de volgende instellingen en personen bedanken (opsommen van sponsors)....

Bijna was ik haar vergeten: mevrouw Osterrieth. Zij kon jammer genoeg niet aanwezig zijn. Zij is een echte weldoenster, in de ware betekenis van het woord.

(spot op pop Du Fief)

O, u zit daar ook! Dames en heren, de secretaris-generaal van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van België, meneer Jean Du Fief. Ik ben toch blij dat u gekomen bent. Maar iets moet me van het hart. Waarom hebt u zolang gewacht om het nodige geld voor uitgevoerde werken aan het schip door te storten? Alleen omdat ik het vertrek naar de Zuidpool om allerhande

redenen moest uitstellen. Ik neem nooit overhaaste beslissingen, meneer Du Fief.

(zegt iets aan het publiek dat Du Fief niet mag horen)

C'est un fieffé coquin, een lelijke deugniet. Hij was de schakel tussen het genootschap en mij. Hij wou steeds de baas spelen. Het scheelde niet veel of heel het project was op een fiasco uitgedraaid. Hij was ook leraar. Naar iemand luisteren, dat stond niet in zijn woordenboek. O, hij wil precies iets zeggen. Nee, nee, ik heb niks gezegd. Wat zegt u? ... Kan u iets luider, meneer Du Fief? ... Taquin. Dokter Taquin... Jaja. Ik ken hem. U wou hem als scheepsarts op de expeditie! Excusez moi, monsieur Du Fief. Op de Albertville, een Congoboot, hebben ze Taquin eens ladderzat aangetroffen. Dat kan niet. U weet dat ook. Een dronken dokter! En achteraf dan: uw houding tegenover mij? Nee, meneer Du Fief. Gelukkig heb ik in extremis dokter Frederick Cook in dienst kunnen nemen. Maar toch merci bien, monsieur, dat u vanavond bent gekomen. Sans rancune.

(spot Du Fief uit, volgspect op De Gerlache op platform dat zowel kamer als scheepshut zal zijn, sfeervol licht)

3de scène

DE GERLACHE : Ha, hier mijn oude scheepskist! O, als ik ergens kom, probeer ik het zo vlug mogelijk knus in te richten. Ik heb ontzettend goede herinneringen aan onze meer dan twee jaar durende expeditie. Ik was zo gelukkig dat mijn droom in vervulling ging. Ik kocht in Noorwegen het schip Patria. Er moesten aanpassingswerken worden uitgevoerd. Dat kost geld. Het kapitaal van de nationale intekening was daarvoor bestemd. Dat kwam druppelsgewijs, maar ik moest al wel betalen! En zo ontstonden er spanningen tussen het genootschap en mij. Maar dat heb ik al gezegd. Goed. De Patria doopte ik om in Belgica.

Het kleine België op expeditie. Wat moeten de andere landen hebben gedacht?

(haalt foto's van reisgenoten uit kist en hangt ze op aan de kleeerhangers)

Al die foto's, ik ga jullie niet allemaal ophangen. Maar ik draag jullie één voor één in mijn hart. Wees daarvan overtuigd!

Henryk Arctowski, onze Pool, was één van de eersten die naar ons land kwam. Hij was scheikundige en geoloog.

(haalt ook een pak brieven uit kist)

Per reisgenoot heb ik pakjes gemaakt. Hier de laatste alinea van een lange brief: Geloof mij, mijnheer de Gerlache, ik zou gelukkig zijn, dolgelukkig, mocht deze reis die u wilt leiden, doorgaan, - bijdragen tot de werken van een dergelijke onderneming is een droom, die ik zo graag verwezenlijkt zou willen zien! Uw zeer toegenegen Henryk Arctowski.

Hij was een man naar mijn hart. Ik had zo graag gehad dat hij de Belgische nationaliteit aannam. Maar dat kon niet. Hij was Russisch onderdaan. Wie een vreemde nationaliteit aanneemt zonder de toelating van zijn regering, die wordt veroordeeld tot dwangarbeid als hij ooit terugkeert. Arctowski is de eerste die in een andere brief zinspeelde op het belang van een overwintering. Had hij misschien een voorgevoelen?

Dat is Roald Amundsen. Ik kreeg verschillende brieven in het Noors. Die moesten allemaal in het Frans vertaald worden. Hij werd tweede luitenant op de Belgica. Zijn broer vroeg me een attest van indiensttreding bij mij. Als ik hem dat gaf, kreeg hij uitstel van legerdienst.

En hier: de tweede in bevel Georges Lecointe, een uiterst bekwaam man. Hij